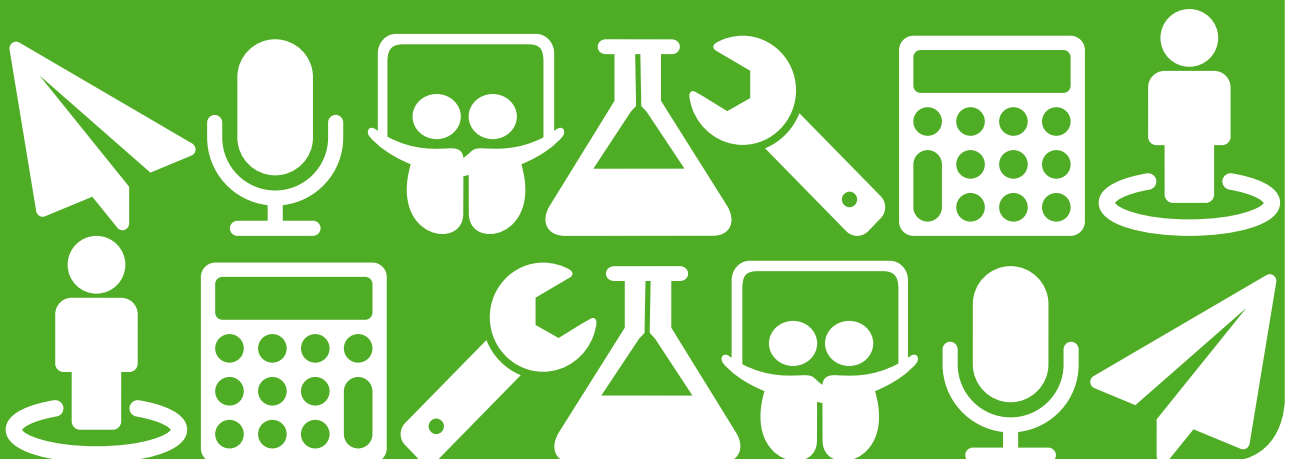

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

Hoe gaan gemeenten om met dagbesteding?

Verkenning binnen 35 gemeenten

Movisie: kennis en aanpak van sociale vraagstukken

Movisie is het landelijke kennisinstituut en adviesbureau voor toepasbare kennis, adviezen en oplossingen bij de aanpak van sociale vraagstukken op het terrein van welzijn, participatie, sociale zorg en sociale veiligheid. Onze activiteiten zijn georganiseerd in vier actuele programma's: effectiviteit en vakmanschap, zelfredzaamheid, participatie, veiligheid en huiselijk/seksueel geweld.

We investeren in de kracht en de onderlinge verbinding van burgers. We doen dit door maatschappelijke organisaties, overheden, maatschappelijk betrokken bedrijven en burgerinitiatieven te ondersteunen, te adviseren én met hen samen te werken. Lokaal of landelijk, toegesneden op het vraagstuk en de organisatie. Zo kunnen deze organisaties en hun professionals hun werk voor de samenleving zo goed mogelijk doen.

Kijk voor meer informatie op www.movisie.nl.

COLOFON

Auteurs: Gery Lammersen, Charlotte Hanzon, Sanneke Verweij, Marjet van Houten en Shahrzad Nourozi

Projectnummer: WP1041

Datum: 2 mei 2016

© Movisie

Bestellen: www.movisie.nl

Deze publicatie is tot stand gekomen dankzij subsidie van het ministerie van VWS.

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Over deze publicatie	6
Hoe gaan gemeenten om met dagbesteding?	8
1 Invulling van dagbesteding	8
2 Verdeling algemene en maatwerkvoorzieningen	10
3 Specifieke kenmerken doelgroepen	12
4 Vervoer en dagbesteding	14
5 Eigen bijdrage dagbesteding	16
6 Wachtlijsten	17
7 Voornemens inkoop	18
8 Toekomst dagbesteding	19
Bijlage: Overzicht gemeenten	21

Samenvatting

Hoe gaan gemeenten om met dagbesteding? Begin 2016 heeft Movisie het beleid van gemeenten rondom dagbesteding van tien kleine en 25 middelgrote en grote gemeenten geïnventariseerd. Deze publicatie is daar het resultaat van. De inventarisatie biedt inzicht in de ontwikkelingen en trends in deze gemeenten, maar is geen representatief overzicht. Gemeenten hebben acht vragen beantwoord.

1. Hoe wordt dagbesteding ingevuld?

Op verschillende manieren geven gemeenten invulling aan dagbesteding. Gemeenten gebruiken een indeling in niveaus, vormen of categorieën om de dagbesteding te organiseren. Het beeld is dat gemeenten geen grote veranderingen zien in het gebruik van dagactiviteiten, ook niet als het gaat om maatwerkvoorzieningen. Wel onderzoekt een meerderheid van de gemeenten de mogelijkheden om het aanbod te vernieuwen. Sommige gemeenten hebben daar al stappen in gezet.

2. Hoe is de verdeling tussen algemene en maatwerkvoorzieningen?

Het beeld is dat er eerst wordt gekeken naar de mogelijkheden binnen de algemene voorzieningen. Bij complexere problematiek (zoals bij zwaardere dementie en ggz-problematiek) is er maatwerk aanbod. Verder geven gemeenten aan dat er geen grote verschuivingen hebben plaatsgevonden naar meer algemene voorzieningen of naar meer maatwerk. Binnen gemeenten wordt wel bekeken, via onderzoeken en pilots, of er meer gebruik kan worden gemaakt van algemene voorzieningen. Gemeenten denken dat maatwerk en algemene voorzieningen altijd naast elkaar zullen blijven bestaan.

3. Wordt er rekening gehouden met doelgroepen?

Alle gemeenten geven aan rekening te houden met de specifieke behoeften en mogelijkheden van cliënten. Het grootste deel van de gemeenten kiest voor een combinatie: zowel een individuele insteek - waarbij de ondersteuningsvraag leidend is - als sturing op aanbod waarbij rekening gehouden wordt met specifieke doelgroepen (zoals dementie, ggz, verpleging, verzorging en thuiszorg).

4. Wat is het vervoersbeleid?

Gemeenten zijn bezig om samen met betrokkenen te zoeken naar slimme oplossingen voor het vervoer. De insteek is om het vervoer klantvriendelijker en efficiënter te maken door beter samen te werken. Gemeenten verwachten dat er minder vervoer nodig is doordat activiteiten meer in de buurt plaatsvinden.

5. Zijn er verschuivingen door de eigen bijdrage?

Het komt voor dat mensen nu een hogere eigen bijdrage betalen dan voorheen. Er is echter geen enkele gemeente die aangeeft dat er sprake is van grote verschuivingen. Het merendeel van de gemeenten geeft aan dat er voor algemene voorzieningen geen eigen bijdrage wordt gevraagd. Er zijn signalen dat de eigen bijdrage effect heeft op het gebruik van de dagbesteding. Toch zien we ook hier geen grote verschuivingen.

6. Zijn er wachtlijsten?

Het merendeel van de gemeenten geeft aan dat er geen wachtlijsten zijn. Ze hebben ook geen signalen gekregen dat er wachtlijsten zijn of dat zij een trend zien van toenemende wachtlijsten sinds de transitie per 1 januari 2015. Bij geen enkele gemeente zijn aanbieders omgevallen sinds de transitie.

7. Hoe gaan gemeenten de inkoop doen?

Een aantal gemeenten is bezig om de nieuwe inkoopprocedure vorm te geven, waarbij meer ruimte is voor aanbieder en cliënt. Enkele gemeenten geven aan met resultaatsturing te gaan werken.

8. Wat zijn de toekomstplannen?

De verwachting is dat er meer gekeken gaat worden naar de mogelijkheden voor dagbesteding binnen de algemene voorzieningen. Gemeenten verwachten dat binnen het brede sociale domein voorliggende voorzieningen steeds verder worden uitgebouwd. Zo ontstaat er een meer integraal aanbod en meer samenwerking tussen aanbieders. Gemeenten vinden het nu nog te vroeg om aan te geven of er zich verschuivingen voordoen.

Over deze publicatie

Aanleiding

Deze publicatie is het resultaat van een inventarisatie naar de stand van zaken rondom dagbesteding die begin 2016 is uitgevoerd. Aanleiding voor deze inventarisatie is de toezegging van staatssecretaris Van Rijn van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) tijdens het dertigledendebat op 3 maart 2016 om een analyse naar de Tweede Kamer te sturen van wat er momenteel bij gemeenten gebeurt. Doel is om een overzicht te bieden van hoe gemeenten invulling geven aan dagbesteding en welke ambities en uitdagingen zij voor de komende periode zien. We richten ons daarbij op kleine, middelgrote en grote gemeenten.

35 gemeenten

Deze inventarisatie is gebaseerd op de ervaringen van 10 kleine¹ en 25 middelgrote en grote gemeenten. De inventarisatie biedt inzicht in de ontwikkelingen en trends in verschillende gemeenten, maar is geen representatief overzicht. Deze inventarisatie beperkt zich tot de dagbestedingsactiviteiten die door de overheid gefinancierd worden. Vormen van dagbesteding die op een andere manier zijn gefinancierd - zoals sociale ondernemingen - laten we buiten beschouwing. Het gaat hier over zowel geïndiceerde dagbesteding (maatwerkvoorzieningen) als niet-geïndiceerde dagbesteding (algemene voorzieningen).

Wat is dagbesteding?

We sluiten in deze inventarisatie aan bij de typologie die is ontwikkeld door Research voor Beleid (Van der Kemp & van Vree, 2006)². Daarbij gaat het om zinvolle dagbesteding, gericht op het behoud of de ontwikkeling van vaardigheden. De activiteiten richten zich op recreatie, educatie, het maken van producten voor de verkoop of het leveren van diensten.

Eerdere publicatie

In november 2015 maakte Movisie in opdracht van het ministerie van VWS de publicatie 'Vernieuwing in dagbesteding: 45 projecten'. Hierin staat een overzicht van 45 innovatieve projecten in het brede veld van dagbesteding: van open inloop voor licht dementerenden tot begeleid vrijwilligerswerk, van arbeidsmatige dagbesteding tot sport voor mensen met een verstandelijke beperking.

- 1 Het gaat hierbij niet alleen om gemeenten met een klein inwonersaantal, maar ook om de landelijke ligging van gemeenten.
- 2 Van der Kemp & van Vree (2006). Arbeidsmatige dagbesteding. Een verkennend onderzoek naar aard en omvang. Research voor Beleid.

Hoe is de informatie verzameld?

De informatie over de invulling van dagbesteding binnen gemeenten is op twee manieren verzameld:

1. Middelgrote en grote gemeenten: Movisie heeft gebruik gemaakt van de reeds uitgevoerde schriftelijke uitvraag onder het Netwerk Directeuren Sociaal Domein (NDSO). Deze uitvraag is ingevuld door 25 gemeenten.
2. Kleine gemeenten: Movisie heeft tien telefonische interviews met kleine gemeenten uitgevoerd. Deze gemeenten zijn geselecteerd op basis van hun inwoneraantal. Voor de selectie is gebruik gemaakt van een overzicht van kleine gemeenten van de VNG. De interviews zijn gehouden met de voor dagbesteding verantwoordelijk beleidsadviseur, leidinggevende of afdelingshoofd.

Acht vragen voor gemeenten³

Gemeenten hebben acht vragen beantwoord over dagbesteding:

1. Op welke wijze wordt invulling gegeven aan dagbesteding? En welke verschuiving is zichtbaar in het gebruik (beweging bij cliënten/inwoners) en in het aanbod (beweging bij aanbieders)?
2. Hoe ligt de verdeling tussen algemene en maatwerkvoorzieningen als het gaat om dagbesteding? Wordt hierop gestuurd vanuit de gemeente, zo ja hoe?
3. Op welke wijze wordt rekening gehouden met specifieke kenmerken van doelgroepen bij de toekenning en sturing op resultaten van het soort dagbesteding?
4. Hoe wordt invulling gegeven aan het beleid omtrent vervoer van/naar dagbesteding? Zijn hier (aankomende) verschuivingen in? Wat zijn de reacties, de ervaringen en het gebruik van cliënten?
5. Welke verschuivingen zijn er in de eigen bijdrage voor gebruikers van de dagbesteding? En zijn er signalen van het effect op het gebruik van de dagbesteding gerelateerd aan de eigen bijdragen?
6. Is er sprake van een toenemende trend van wachtlijsten, het verdwijnen van aanbod of het omvallen van aanbieders van dagbesteding sinds de transitie per 1 januari 2015?
7. Welke voornemens zijn er omtrent de inkoop van 2017 en verder, specifiek voor dagbesteding?
8. Zijn er grote veranderingen en verschuivingen te verwachten de komende periode in het aanbod/gebruik van dagbesteding, bijvoorbeeld door de herbeoordelingen van pgb-cliënten?

3 Bij de 25 gemeenten die schriftelijk antwoord hebben gegeven, baseren we ons alleen op de informatie die expliciet is opgeschreven. Als een gemeente een aspect niet expliciet benoemd heeft, wil dit echter niet automatisch zeggen dat dit aspect niet speelt.

Hoe gaan gemeenten om met dagbesteding?

1. Invulling van dagbesteding

Op welke wijze wordt invulling gegeven aan dagbesteding? En welke verschuiving is zichtbaar in het gebruik (beweging bij cliënten/inwoners) en in het aanbod (beweging bij aanbieders)?

Indeling in niveaus, vormen en categorieën

Op verschillende manieren geven gemeenten invulling aan dagbesteding. In iedere gemeente is een breed aanbod aanwezig. Gemeenten gebruiken een indeling in niveaus, vormen of categorieën om de dagbesteding te kunnen organiseren. Deze variëren van licht tot zwaar, van laag-intensieve tot hoog-intensieve begeleiding, of op ontwikkeling of stabilisatie gerichte begeleiding. Weer andere gemeenten geven aan met bredere arrangementen te werken, waarvan dagbesteding een onderdeel is of kan zijn.

Vanaf 2015 is onderscheid gemaakt tussen perceel 1: niet-arbeidsmatige dagbesteding (licht/midden/zwaar) en perceel 2: arbeidsmatige dagbesteding/beschut werk. (Almere)

De gemeenten zijn actief bezig om dagbesteding in de vorm van algemene voorzieningen om te zetten, als alternatief voor maatwerkvoorzieningen. De algemene voorzieningen zijn niet bedoeld als vervanging van specialistische dagbesteding. In een buurthuis zijn bijvoorbeeld geen voorzieningen om mensen tijdens de dagbesteding te helpen met de intensieve persoonlijke verzorging. Algemene voorzieningen kunnen wel een goed alternatief zijn voor mensen met lichtere beperkingen die willen blijven participeren. (Gooi- en Vechtstreek)

Helmond beschikt nog over dezelfde vormen van dagbesteding als onder de AWBZ. (Helmond)

In Utrecht is dagbesteding in vier typen aanbod vormgegeven: 1) Er is een maatwerkvariant voor mensen boven de 67 jaar ingekocht. 2) Er is een maatwerkvariant voor mensen onder de 67 jaar ingekocht. 3 en 4). Er zijn voor die twee leeftijdsgroepen algemene voorzieningen neergezet via een subsidieregeling. Dit aanbod vormt een brug tussen de zwaardere dagbesteding (die niet altijd voor iedereen nodig is) en het welzijnswerk (dat niet voor iedereen voldoende ondersteuning biedt). (Utrecht)

Dagbesteding is onderdeel van de Wmo-ondersteuningsarrangementen (geïndiceerd/maatwerkvoorziening). Daarnaast zijn er Huizen van de Wijk. Deze centra bieden activiteiten voor Rotterdammers op inloopbasis. (Rotterdam)

Wij hebben dagbesteding ingevuld als maatwerkvoorziening, het is een product. We denken nu na over het vormgeven van een nieuwe laagdrempelige vorm als algemene voorziening. Dat wordt dan sociale dagopvang voor een brede doelgroep. (Aa en Hunze)

Zoetermeer maakt onderscheid tussen arbeidsmatige en recreatieve dagbesteding. Recreatieve dagbesteding is een vrij inzetbare voorziening. Dat betekent dat aanbieders zelf een lichte toegangstoets doen, er is geen indicatie door de gemeente nodig. Arbeidsmatige dagbesteding is een maatwerkvoorziening waarvoor een indicatie van de gemeente nodig is. (Zoetermeer)

Dagactiviteiten niet veranderd

Het beeld is dat gemeenten geen grote veranderingen zien in het gebruik van dagactiviteiten. De meeste gemeenten hebben gekozen voor een model van geleidelijke verandering. In 2015 hebben zij de bestaande dagbesteding grotendeels door laten lopen. In 2016 zijn ze zich opnieuw aan het bezinnen over hoe nu verder.

De invulling van dagactiviteiten is nog precies zoals onder de AWBZ. Er hebben nog geen grote verschuivingen plaatsgevonden in het gebruik. Er is wel nieuw beleid geformuleerd, gericht op meer dagactiviteiten in de samenleving (bij bedrijven en maatschappelijke organisaties) en minder in dagcentra. (Amersfoort)

Er zijn weinig verschuivingen, ook omdat alle zorgaanbieders die voor 1 januari 2015 diensten aanboden nog steeds hun diensten kunnen aanbieden. Ze zitten allemaal via de bestuurlijke aanbestedingsprocedure in onze contracten. (Goes)

Er zijn nog geen grote wijzigingen te zien. Over het gebruik hebben we nog geen cijfers: de cijfers van het eerste kwartaal hebben we nog niet binnen dus daarvoor is het nog te vroeg. (Simpelveld)

Vernieuwing in aantocht

In het aanbod van maatwerkvoorzieningen zijn op dit moment geen grote veranderingen te zien. Wel onderzoekt een meerderheid van de gemeenten de mogelijkheden om het aanbod te vernieuwen of heeft daar al wat stappen in gezet. Bijvoorbeeld door het leggen van verbindingen met andere beleidsterreinen (werk en inkomen, welzijn of aansluiting vanuit jeugd). Of door het organiseren van dagbestedingsactiviteiten voor verschillende doelgroepen. Ook het hanteren van meerdere doelen voor een dagbestedingsactiviteit (participatie, ontwikkeling van talenten en vaardigheden, zelfredzaamheid) wordt genoemd. Andere voorbeelden zijn: meer uitgaan van de talenten en wensen/behoefte van mensen, en het streven naar een invulling van dagbesteding die zoveel mogelijk in de 'gewone' samenleving plaatsvindt (normaliseren).

Er is samen met aanbieders een beweging op gang gekomen naar verbinding met welzijn en het bieden, waar mogelijk, van lichtere hulp. Dagbesteding psychiatrie heeft zich inmiddels verbonden met bewonersondernemingen. Maar over het algemeen geldt dat deze beweging meer tijd vraagt. (Alkmaar)

Het voeren van gesprekken en het besluiten over de toegang tot dagactiviteiten van volwassen cliënten is belegd bij het loket Werk en Inkomen. Op die manier kan integraal worden gekeken naar het mogelijke traject op het gebied van werk en/of dagbesteding. (Amersfoort)

In het aanbod zijn er geen grote verschuivingen. De gemeente biedt ruimte voor ontwikkeling. Een aantal aanbieders is bezig met de transformatie en zoekt bijvoorbeeld contact met elkaar om de doelgroepenmix te bevorderen. (Kerkrade)

2. Verdeling algemene en maatwerkvoorzieningen

Hoe ligt de verdeling tussen algemene en maatwerkvoorzieningen als het gaat om dagbesteding? Wordt hierop gestuurd vanuit de gemeente en zo ja, hoe?

Maatwerk waar nodig, algemeen waar kan

De maatwerkvoorzieningen die er voor 1 januari 2015 waren, zijn grotendeels overgenomen. Het algemene beeld voor nieuwe cliënten is dat er eerst wordt gekeken naar de mogelijkheden binnen de algemene voorzieningen. Bij complexere problematiek (zoals bij zwaardere dementie en ggz-problematiek) is er vervolgens een maatwerkenaanbod. Verder geven gemeenten aan dat er geen grote verschuivingen hebben plaatsgevonden naar meer algemene voorzieningen of naar meer maatwerk.

Geen enkele gemeente ziet een daling van het gebruik van maatwerkvoorzieningen die toe te schrijven is aan het toegenomen gebruik van algemene voorzieningen. Binnen gemeenten wordt wel bekeken, in onderzoeken en pilots, of er meer gebruik kan worden gemaakt van algemene voorzieningen. Gemeenten verwachten dat maatwerk en algemene voorzieningen altijd naast elkaar zullen blijven bestaan.

In het transitiejaar 2015 is de bestaande dagbesteding in het systeem van maatwerkvoorziening gecontinueerd. Nieuwe initiatieven zijn deels als maatwerkvoorziening (uitbreiding contractpartijen) en deels als algemene voorziening gepositioneerd (subsidiering). Daarbij is met name de achtergrond van het initiatief als onderscheidend criterium gehanteerd. Professioneel aanbod (maatwerkvoorziening) versus burger/maatschappelijke initiatieven (algemene voorziening). (Maastricht)

Nu hebben we formeel alleen nog een maatwerkvoorziening. We zijn bezig om te kijken of er een collectief alternatief mogelijk is (algemene voorziening). Met partners zijn we bezig met verschillende (kleine) pilots. Die willen we verder uitbouwen in de toekomst. (Simpelveld)

Eindhoven heeft een generiek product ingekocht waarbinnen aanbieders ruimte kunnen creëren om maatwerk aan inwoners te bieden. Hier wordt nog niet op gestuurd. Via de ontwikkelafels wordt dit verder opgepakt met inwoners en aanbieders. (Eindhoven)

Op dit moment zijn er nog geen concrete plannen om dagbesteding als algemene voorziening op te zetten. Dit wordt nog onderzocht. Wel wordt er vanuit de herbeoordelingen onderzocht of iemand een zinvolle daginvulling kan ontvangen in de wijk bij bijvoorbeeld een wijkgebouw. Ook worden nu al mensen die voorheen arbeidsmatige dagbesteding zouden ontvangen, via de Participatiewet geactiveerd, begeleid of via een participatieplek met behoud van uitkering ondersteund. Uiteraard zal dat alleen gelden voor personen die dat daadwerkelijk kunnen. Voor specifieke doelgroepen, zoals dementerenden en verslaafden, zal de dagbesteding worden toegekend zoals die onder de AWBZ werd verstrekt. (Leeuwarden)

Hoe sturen gemeenten?

De (middel)grote gemeenten zitten bijna allemaal in een overgangsfase waarin ze in meer of mindere mate sturen op het gebruik van algemene voorzieningen. Bij kleine gemeenten is te zien dat er vooral maatwerkvoorzieningen zijn en dat het aanbod van algemene voorzieningen in ontwikkeling is.

Er zijn vrijwel uitsluitend maatwerkvoorzieningen. Er is wel ergens een idee om ook meer naar algemene voorzieningen toe te gaan. Maar dat is beslist geen prioriteit en er is ook geen enkele financiële, politieke of bestuurlijke druk om dit te regelen. (De Wolden)

De verschuiving van maatwerk naar algemene voorzieningen en de verschuiving van formele zorg naar informele oplossingen wordt gemonitord. De verhouding maatwerk en algemeen is circa 60/40 procent. (Amsterdam)

Er wordt gemonitord hoe dit gaat. Er wordt op gestuurd dat, waar passend, zoveel mogelijk cliënten gebruikmaken van algemene voorzieningen. Aan aanbieders wordt gevraagd om expliciet het gesprek aan te gaan met de cliënt. (Apeldoorn)

De gemeente kiest in algemene zin voor een verschuiving van zwaardere vormen van ondersteuning naar lichtere vormen. In dat kader wordt vanuit de gemeente geïnvesteerd in algemene voorzieningen: dagactiviteiten dichtbij en laagdrempelig in de wijk. Ook worden de hoofdaanemers gestimuleerd om deze beweging te maken. (Lelystad)

Er wordt gestuurd op een groter en kwalitatief beter aanbod als algemene voorziening. Dit moet wel een echte algemene voorziening blijven voor alle Tilburgers. Alleen de indicatie loslaten, vinden wij een 'schijnbeweging'. (Tilburg)

De lijn is dat zoveel mogelijk gebruik wordt gemaakt van algemene voorliggende voorzieningen. Als een algemene voorziening niet past, bijvoorbeeld bij specifieke problematiek zoals dementie of zware ggz, dan kan gebruik worden gemaakt van een maatwerkvoorziening. De gemeente stuurt hier op door informatievoorziening richting de sociale wijkteams. Bijvoorbeeld door een sociale kaart zodat de sociale wijkteams een duidelijk beeld hebben van wat er is en wat het kost. (Landgraaf)

3. Specifieke kenmerken doelgroepen

Op welke wijze wordt rekening gehouden met specifieke kenmerken van doelgroepen bij de toekenning en sturing op resultaten van het soort dagbesteding?

Sturen op vraag of aanbod?

Alle gemeenten geven aan rekening te houden met de specifieke behoeften en mogelijkheden van cliënten. Dit doen ze op verschillende manieren. Het grootste deel van de gemeenten kiest voor een combinatie van een individuele insteek - waarbij de ondersteuningsvraag van de cliënt leidend is - en sturing op aanbod waarbij rekening gehouden wordt met specifieke doelgroepen (zoals dementie, ggz, verpleging, verzorging en thuiszorg). Het verschilt per gemeente waar de focus gelegd wordt. Ongeveer de helft van de gemeenten legt meer nadruk op de individuele insteek, de andere helft heeft meer aandacht voor het toegankelijk maken van het aanbod voor specifieke doelgroepen.

Gemeenten die vooral sturen op het aanbod contracteren aanbieders met activiteiten en/of expertise voor specifieke doelgroepen. Enkele gemeenten zeggen dat er ruim aanbod is waardoor er voor iedereen wat te kiezen valt en er voor iedere doelgroep passende activiteiten zijn. Dit geldt alleen voor de maatwerkvoorzieningen. Voor de algemene voorzieningen is dat anders. Daar is meestal geen specifiek aanbod voor doelgroepen, wel wordt er rekening gehouden met behoeften en kwetsbaarheden van deelnemers.

Gemeenten die meer focussen op een individuele insteek benutten vooral het keukentafelgesprek of het sociale wijkteam om de specifieke behoeften van mensen in kaart te brengen, inclusief de dagbestedingsactiviteiten die daarbij aansluiten. Hierbij ligt de aandacht niet op de doelgroep en onderliggende problemen maar op de mogelijkheden en individuele ondersteuningsbehoeften.

Amstelveen vraagt zeer specifiek naar doelgroepen en kenmerken. Specifiek voor respijtzorg/kortdurend verblijf heeft de gemeente onderzoek gedaan onder een groot aantal mantelzorgers. Op basis hiervan zijn de vormen van respijtzorg uitgebreid: professionele zorg en ondersteuning aan huis en de opzet van een kleinschalige logeervoorziening (los van verpleeg- en verzorgingszorg). (Amstelveen)

In de regio Nijmegen wordt de basisdagbesteding voor ouderen als een algemene, lokale voorziening in een beschikbaarheidsfunctie (subsidie) 'ingekocht'. De specialistische dagbesteding voor ouderen wordt, evenals de dagbesteding voor andere Wmo- en jeugd-doelgroepen, regionaal als maatwerkvoorziening 'ingekocht'. (Nijmegen)

Het aanbod wordt afgestemd op de problematiek van de cliënt. De aard van de dagbesteding komt veelal voort uit de problematiek van de cliënt. Bij aanbieders van dagbesteding zie je de volgende expertise veel terug: psychiatrie, multiproblematiek, mensen met een lichamelijke beperking, dementie, niet-aangeboren hersenletsel. (Kerkrade)

Bij de contractering hebben we verschillende doelgroepen in beeld. Bepaalde aanbieders zijn meer geschikt voor een specifieke doelgroep. Je kunt niet zomaar alle doelgroepen samenvoegen, maar we kijken wel waar dat mogelijk is. We hebben bijvoorbeeld nu een project van jongeren in een woonvoorziening die koken voor ouderen in het gebouw daarnaast. (Simpelveld)

Ja, daar wordt rekening mee gehouden. Specialistisch aanbod van dagbesteding blijft beschikbaar. De beweging is om mensen zo lang mogelijk in de gewone samenleving te betrekken. Dat geldt ook voor mensen met dementie. Dan gaat het om dingen die ze deden voordat ze dementie kregen (het koor, de sportclub). (Groningen)

We sturen niet op doelgroepen. In de toegang wordt rekening gehouden met de wensen en mogelijkheden van de persoon. Van daaruit wordt een passende activiteit gezocht. Dit geldt ook voor de doelgroep dementie, alhoewel daar wel meer dan bij andere doelgroepen geldt dat goed gekeken moet worden welke activiteit passend is. De gemeente is nu bezig met het anders inrichten van de inkoop, waarbij gestuurd gaat worden op resultaat in plaats van op het product aan de hand van de zelfredzaamheidsmatrix. (Rijssen-Holten)

4. Vervoer en dagbesteding

Hoe wordt invulling gegeven aan het beleid omtrent vervoer van/naar dagbesteding? Zijn hier (aankomende) verschuivingen in? Wat zijn de reacties, de ervaringen en het gebruik van cliënten?

Slimme oplossingen zoeken

Gemeenten zijn bezig om samen met de betrokkenen te zoeken naar slimmere oplossingen voor het vervoer. Er wordt nagedacht over een nieuwe invulling van het vervoer. De insteek is om door betere samenwerking het vervoer klantvriendelijker en efficiënter voor de inwoners te maken. Daarbij is de verwachting - en wijzen eerste quick scans uit - dat het mogelijk is om een efficiëncyslag te maken in het vervoer door meer samen te werken. Ook geven gemeenten aan dat ze verwachten dat het vervoer afneemt doordat activiteiten meer in de buurt plaatsvinden.

De toekomstig beoogde verschuiving is dat de gemeente de diverse soorten van vervoer in het sociaal domein (regiotaxi, leerlingenvervoer, WSW-vervoer, dagbestedingsvervoer) wil bundelen om het klantvriendelijker en efficiënter te maken voor de inwoners. (Gouda)

Er is samen met aanbieders een werkgroep ingericht. Een eerste quickscan wijst uit dat er nog een aanzienlijke efficiëncyslag (en dus lagere kosten) te realiseren is door een betere samenwerking op dit gebied. (Helmond)

Apart of all-in tarief?

Bij een aantal gemeenten krijgen aanbieders een apart tarief voor vervoer of wordt het vervoer los ingekocht. Aan de andere kant zien we gemeenten die de verantwoordelijkheid voor het vervoer bij de aanbieder leggen en aanbieders een all-in bedrag geven. De rekening van het vervoer kan versleuteld zijn in het tarief of los van het arrangement worden betaald. In eerste instantie wordt gekeken of deelnemers op eigen kracht of met behulp van hun netwerk naar de dagbesteding kunnen komen. Voor wie daartoe onvoldoende zelfredzaam is, regelt de aanbieder het vervoer of de ondersteuning bij het reizen. Een aantal gemeenten geeft in hun antwoord aan dat de verantwoordelijkheid voor het vervoer bij de aanbieders is gelaten, net als onder de AWBZ. De dagbestedingsinstellingen verzorgen zelf het vervoer van en naar de dagbesteding.

Vervoer naar de specialistische voorzieningen wordt georganiseerd door de aanbieder 'Tom in de buurt'. Naar algemene voorzieningen komen mensen op eigen kracht, met de regiotaxi of georganiseerd door vrijwilligers. (Alphen aan de Rijn)

Het buurtteam kijkt of vervoer nodig is bij het aanbod en kan dat toekennen. Buurtteams kijken eerst naar het aanbod in de buurt van de cliënt. Soms is toch vervoer nodig. De gemeente financiert dit alleen in de stad Utrecht en in aangrenzende gemeenten. (Utrecht)

Enkele gemeenten vinden vervoer een punt van aandacht, omdat aanbieders aangeven dat zij voor het beschikbare budget het vervoer niet goed kunnen regelen. Daarentegen geven ook enkele gemeenten aan dat het vervoer geen punt is omdat de meeste dagbestedingsvormen in de nabijheid van mensen zijn georganiseerd. Ook lukt het om bijvoorbeeld het vervoer met vrijwilligers te regelen.

Signalen van cliënten in beeld?

Enkele gemeenten geven informatie over de reacties, ervaringen en het gebruik van cliënten. Daarbij noemen gemeenten dat de ervaringen van de inwoners nog niet bekend zijn of dat er nog geen systematisch inzicht is in cliëntervaringen. Op een enkele casus na zijn er geen signalen van cliënten dat zij ontevreden zijn over de wijze waarop het vervoer van en naar de dagbesteding geregeld is.

Amstelveen wil geen drempel opwerpen voor het indienen van klachten: elke uiting van ongenoegen wordt als klacht behandeld. Dit heeft de gemeente ook zo afgesproken met de gecontracteerde aanbieders. Over 2015 kwamen circa 250 klachten binnen (op 87.000 inwoners) over het hele sociaal domein. Het aantal klachten over de Wmo-begeleiding is circa twintig, hiervan gaat een kwart over vervoer. (Amstelveen)

De ervaring is dat dit in het algemeen goed wordt opgelost maar dat er ook incidenten zijn waarbij de aanbieder en cliënt andere opvattingen hebben over het zelf kunnen regelen van het vervoer. (Maastricht)

We kijken kritisch of vervoer echt nodig is. Er wordt nu beduidend minder vervoer geïndiceerd. Van aanbieders krijgen we terug dat zij het heel positief ervaren dat we kritisch zijn op de vraag of vervoer nodig is. Ook cliënten zijn hier tot nu toe positief over. Er is een provinciale aanbesteding in voorbereiding rondom doelgroepenvervoer. In de toekomst wordt gekeken in hoeverre dagbestedingsvervoer hierin meegenomen kan worden. (Kerkrade)

5. Eigen bijdrage dagbesteding

Welke verschuivingen zijn er in de eigen bijdrage voor gebruikers van de dagbesteding? En zijn er signalen van het effect op het gebruik van de dagbesteding, gerelateerd aan de eigen bijdragen?

Geen grote verschuivingen

Het komt voor dat mensen nu een hogere eigen bijdrage betalen dan voorheen. Geen enkele gemeente geeft aan dat er sprake is van grote verschuivingen. Redenen voor verandering van de eigen bijdrage zijn:

- * De eigen bijdrage is afhankelijk van de hoogte van het inkomen.
- * Het wegvallen van de regeling Compensatie eigen risico (CER) en de Wet tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten (Wtcg).
- * Het hanteren van reële in plaats van fictieve kostprijzen door gemeenten.

Het merendeel van de gemeenten geeft aan dat voor algemene voorzieningen geen eigen bijdrage wordt gevraagd. Soms wordt een deelnemersbijdrage gevraagd voor een maaltijd of voor deelname aan een cursus. Soms is de cliënt zelf verantwoordelijk voor de algemeen gebruikelijke kosten (bijvoorbeeld vervoer, koffie, gebruik materialen). Voor maatwerkvoorzieningen komt het voor dat gemeenten een eigen bijdrage vragen. Voorbeelden zijn:

- * De kostprijs wordt als grondslag gebruikt voor de berekening van de eigen bijdrage.
- * Een eigen bijdrage van € 51 per vier weken, ongeacht het aantal dagdelen dat iemand komt.
- * Alleen ouderen die gebruik maken van maatwerk betalen nog een eigen bijdrage.
- * Voor recreatieve dagbesteding wordt een eigen bijdrage gevraagd van € 2,50 per bezoek (uitgezonderd zijn cliënten met een inkomen 120% van het wettelijk sociaal minimum).
- * Het eigenbijdragebeleid van de gemeente is vooral nog geënt op de historie (AWBZ).

Signalen over eigen bijdrage

Er zijn signalen dat de eigen bijdrage die nu gevraagd wordt effect heeft op het gebruik van de dagbesteding, maar ook hier zijn geen grote verschuivingen te zien. Een aantal gemeenten geeft aan dat zij momenteel verder onderzoek doet naar het effect van de eigen bijdrage voor cliënten. Voorbeelden van signalen die gemeenten noemen:

- * Signalen dat de hoogte van de eigen bijdrage een drempel vormt voor het gebruik van de dagbesteding.
- * Signalen dat de eigen bijdrage mogelijk een belemmering is.
- * Enkele gevallen waarbij cliënten overwegen af te zien van dagbesteding vanwege de eigen bijdrage.

6. Wachtlijsten

Is er sprake van een toenemende trend van wachtlijsten, het verdwijnen van aanbod of het omvallen van aanbieders van dagbesteding sinds de transitie per 1 januari 2015?

Geen wachtlijsten

Het merendeel van de gemeenten geeft aan dat er geen wachtlijsten zijn of geen signalen daarover bekend zijn. Zij zien ook geen trend van toenemende wachtlijsten sinds de transitie per 1 januari 2015.

Omvallende aanbieders?

Geen enkele gemeente geeft aan dat er sinds de transities aanbieders zijn omgevallen. Wel zijn er geluiden dat grotere aanbieders stoppen met een aantal dagbestedingsprojecten, dat ze locaties sluiten of stoppen met het aanbieden van dagbesteding binnen maatwerk, omdat deze aanbieders alles willen aanbieden als algemene voorziening. Daarnaast noemen gemeenten dat het aanbod niet zozeer verdwijnt, maar wel verandert doordat de vraag van cliënten verandert.

Op deze wijze wil men de komende periode ook experimenteren met nieuwe vormen van dagbesteding op het grensvlak van de Wmo en de Participatiewet. Ook wil men hiermee een infrastructuur behouden die zijn waarde heeft bewezen. (Leeuwarden)

7. Voornemens inkoop

Welke voornemens zijn er omtrent de inkoop van 2017 en verder, specifiek voor dagbesteding?

Nieuwe inkoop in ontwikkeling

De meeste gemeenten geven aan dat ze nu in een ontwikkelfase zitten om de nieuwe inkoop voor 2017 of later vorm te geven. Het algemene beeld is dat gemeenten de wens hebben om het aanbod meer te verschuiven naar algemene voorzieningen en dat ze de verbinding met welzijn zoeken. De gemeenten die bezig zijn met het ontwikkelen van nieuwe inkoopplannen, geven aan een nieuwe manier van inkoop vorm te willen geven. Enkele gemeenten benoemen dat ze dit samen met de bestaande aanbieders doen en dat er ook onderzocht wordt in hoeverre er nieuwe aanbieders toegelaten kunnen worden. Een aantal gemeenten heeft het voornemen om een andere manier van bekostiging in te gaan zetten, met meer sturing op resultaat of doel (een zinvolle daginvulling) in plaats van op de vorm en het aanbod.

De gemeente is van plan om een omslag te maken van inkoop van producten met prestatieschrijving naar het inkopen op resultaten. De resultaten zijn geformuleerd vanuit het perspectief van de cliënt. (Amsterdam)

Het is te vroeg om hier uitspraken over te doen. Er wordt, net zoals in de huidige situatie, vanaf 2017 gestuurd op een overgang van maatwerk naar een algemene voorziening wanneer dit passend is voor de cliënt. Er wordt onderzocht of de tarieven voor maatwerk in 2017 moeten worden herzien. (Apeldoorn)

We zijn bezig met het ontwikkelen van een inkoopmodel met aanbieders. De grote lijn is het in stand houden van algemene voorzieningen met subsidie. Daarnaast willen we beperkt maatwerkvoorzieningen voor specifieke problematiek inkopen. Dit wordt ook gekoppeld aan het behalen van resultaten. (Landgraaf)

8. Toekomst dagbesteding

Zijn er grote veranderingen en verschuivingen te verwachten de komende periode in het aanbod/gebruik van dagbesteding, bijvoorbeeld door de herbeoordelingen van pgb-cliënten?

Uitbouwen algemene voorzieningen

De verwachting is dat voor de dagbesteding meer gekeken gaat worden naar mogelijkheden voor dagbesteding binnen de algemene voorzieningen. De verwachting is dat binnen het brede sociale domein voorliggende voorzieningen steeds verder worden uitgebouwd. Er is dan meer integraal aanbod en meer samenwerking tussen aanbieders. Gemeenten noemen ook dat zij het nu nog te vroeg vinden om aan te geven of zich verschuivingen voor doen, of ze zeggen dat ze geen grote veranderingen verwachten.

Ja, de nieuwe aanpak leidt tot gerichtere vraag en aanbod binnen dagbesteding. Daarnaast komt er meer focus op de mogelijkheden voor dagbesteding binnen de algemene voorzieningen, naast de maatwerkvoorziening begeleiding. Ook worden de lijntjes met participatie korter. (Breda)

De verwachting is dat er een verschuiving komt van maatwerkvoorzieningen naar algemene voorzieningen. Er zijn veel aanbieders die goede initiatieven/alternatieven hebben voor de traditionele dagbesteding. (Zeist)

Vanuit de inkooprelatie bestaat met veel instellingen een raamovereenkomst over respijtzorg. Van daaruit vindt ook overleg, sturing en afstemming plaats. Van respijt willen we vanuit het inhoudelijke beleid eveneens een algemene voorziening maken die laagdrempelig is in de wijk. Daar is nog sprake van een maatwerkvoorziening waarvoor geïndiceerd moet worden. (Groningen)

Geen grote verschuivingen

Gemeenten verwachten geen grote verschuivingen door bijvoorbeeld de herbeoordeling van de pgb-cliënten. Enkele gemeenten geven aan dat bij de herbeoordeling van het persoonsgebonden budget is gebleken dat een aantal cliënten overstapt naar zorg in natura.

Rotterdam hanteert een ruimhartig pgb-beleid, maar stelt wel eisen aan het vermogen van cliënten (dan wel hun vertegenwoordigers) om het pgb te beheren. Rotterdam is van mening dat (indien van toepassing) de pgb-overeenkomsten ook kwaliteitseisen ten aanzien van de dagbesteding zouden moeten bevatten. Zo is de zorgverlening transparant en kan de cliënt bewaken of aan de verwachtingen voldaan wordt. (Rotterdam)

Bij de herbeoordeling is gebleken dat een aantal pgb-cliënten liever overstapt naar zorg in natura nu vele voormalige pgb-aanbieders een raamovereenkomst hebben. Verder blijkt dat een aantal cliënten niet 'pgb-vaardig' is en ook over zal stappen naar zorg in natura. Tenslotte wordt kritisch gekeken naar de huidige inzet van het persoonsgebonden budget voor dagbesteding. (Almere)

Geen grote veranderingen. Wel is het nog zoeken naar de relatie tussen arbeidsmatige dagbesteding en dagbesteding binnen de Wmo. Dit is een zaak van afstemming tussen de sociale dienst (Participatiewet) en het team samenleving (Wmo). (Aa en Hunze)

Voor de jeugd hebben we 150 aanbieders, voor de Wmo ongeveer zestig. Wellicht dat de gemeente het aantal aanbieders omlaag wil brengen, maar dat is ook afhankelijk van de politiek. Binnen nu en een aantal jaar verwacht ik geen grote veranderingen. We zijn een kleine gemeente en daarom is het makkelijk om met aanbieders afspraken te maken, ook over vernieuwing/innovatie. We hebben veel zorgboerderijen in de gemeente, dus wellicht dat daar meer op ingezet gaat worden. De afstemming met de Wet langdurige zorg (Wlz) is lastig, daar lopen we nog tegenaan. (Simpelveld)

Bijlage: Overzicht gemeenten

Ten behoeve van het dertigledendebat van donderdag 3 maart 2016 over dagbesteding is er een inventarisatie uitgezet bij de G32 naar de actuele stand van zaken binnen de gemeenten. In totaal hebben 25 grote en middelgrote gemeenten gereageerd. Het gaat om de volgende gemeenten (in alfabetische volgorde):

- * Almere
- * Alkmaar
- * Alphen aan de Rijn
- * Amersfoort
- * Amstelveen
- * Amsterdam
- * Apeldoorn
- * Breda
- * Eindhoven
- * Gooi- en Vechtstreek
- * Gouda
- * Groningen
- * 's-Hertogenbosch
- * Helmond
- * Leeuwarden
- * Leiden
- * Lelystad
- * Maastricht
- * Nijmegen
- * Rotterdam
- * Tilburg
- * Utrecht
- * Zaanstad
- * Zeist
- * Zoetermeer

Voor de inventarisatie in de kleinere gemeenten hebben de volgende gemeenten bijgedragen:

- * Aa en Hunze
- * De Wolden
- * Goes GR de Bevelanden
- * Hoogezand – Sappemeer
- * Kerkrade
- * Landgraaf
- * Ommen
- * Renswoude
- * Rijssen - Holten
- * Simpelveld

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

Hoe gaan gemeenten om met dagbesteding?

Begin 2016 heeft Movisie het beleid van gemeenten rondom dagbesteding van tien kleine en 25 middelgrote en grote gemeenten geïnterviewd. Deze publicatie biedt inzicht in de ontwikkelingen en trends in deze gemeenten.